

ПРИЧНА ОКРИЛЕНІСТЬ ІВАНА ЗЛАТОКУДРА

Іван Златокудр відомий не лише на теренах України й Польщі, а й далеко поза їхніми межами. Вже багато років автор дарує читачам свої поетичні перлини зі збірок “Веселки печалі” (2000), “Кольорами нетривожними” (2004), “В раю твого садах” (2012), “Авторський вечір” (2014), “Вітраж” (2016), “Дум сувій” (2019) та ін., кожна з яких нещодавно, щира сповідь. До речі, назвам книг асоціативно відповідають обкладинки, їхній дизайн, підготовлений самим поетом. Вони, певною мірою, експлікують внутрішню наповненість видань. Слід звернути увагу на назви збірок, що мають символічне значення, несуть авторський задум. Так, збірка “Кольорами нетривожними” репрезентує спокійну гаму фарб – білу, зелену, блакитну. А як відомо, зелений колір символізує мир, спокій, надію, радість, блакитний – ніжність, покірність, білий – чистоту, святість. Обкладинки книг – майстерні фотографії, зроблені автором, на яких ми бачимо буяння листя, крізь яке просвічує сонце (“Вітраж”), дерево, рясно вкрите плодами, на фоні веселково-радісних кольорів (“В раю твого садах”).

Читаючи вірші І. Златокудра, відчуваєш залюбленість митця в природу, відчуття її життя. Автор згадує: “Від живописності рідних сторін наша врода, вдача і доля... Ненародившись поміж тими лісовими узірками, я не нарисував би папоротевої квітки у зшитку хлоп'ячому...” [2, с.81]. Топос рідного дому присутній у його поезіях в описах Винників, краєвидах, згадках про дитинство, друзів, батьків: “*заплющив очі – / у сон твій мати приходить / чуєш тепло матчиных рук / що гладять хмелі виногради / твого хлоп'ячого волосся*” [3, с.76].

мої вірші І. Златокудр становить єдине ціле з природою: “*мій прадід прадалекий / з дерева зійшов // я із надр лісу виходжу / несучи правнукові папортеву квітку // коли упаду – / покладе між і*” [7, с.5]. Тож письменник і передає її найрізноманітніші вияви: “*малюю проліску розплющену / з очима синього неба / на крижині скреслого серця / кольорами розмарення березневого*” [7, с.16]; “*розчесе береза довгу косу / теплим вітром / закліпає сонцю проліска / синіми очима / приглянеться любов / у дзеркалі розмерзлої зими*” [7, с.17]. У своїй поезії автор фактично звертається до різних пір року, але найчастіше весни, літа, осені. Особливу майстерність він виявляє у царині пейзажних мініатюр: “*Перебрала весна лід скреслий / до шлюбу вбралася черешня / і голуб голубий голубку білу приголубив обо*” [6, с.27]; “у

дзбані сонця бродить літа акварель / зачерпнув цілющої води / скрипкий кирничний журавель” [6, с.52]. Персоніфікований образ осені часто репрезентовано в незвичних ракурсах: *“по діброві ходить осінь / яга в червонім капелюсі / то вій-вітрові з листка ворожить / то ліщинові горішки трусить*” [6, с.14]; *“на стернях нив жовтополосих пасуться холодні дощі // а / літо / мов дівча вередливе / ледве прийшло / вже попрощалось*” [6, с.62]. Добір влучних метафор та порівнянь вияскравлюють пейзажні картини.

Художній простір поета охоплює макрокосм і мікрокосм – людину в ньому. Автор відчуває себе невід'ємною частиною всесвіту.

У палітрі Златокудрового слова спостерігається хист філолога й філософська заглибленість у таємниці життя, *“щоб слухати пташої мови / вікно навстіж з відкритим серцем / кидаю слово в зеленого плесо лісу / як кидають у фонтан монету / нехай метафорою озветься літо*” [7, с.19].

У пейзажних замальовках автор зливається з природою, проживши з нею своє життя: *”дум сувій – з автографом літ / сиджу проти вікна вдивленого в падолист // вписуюся в відліт кольорів до берегів чужих / де птах збудує дім / свій і не свій / в імлі*” [7, с. 63].

З плином часу все більше відчувається досвід прожитих років. Промовистою є збірка “Авторський вечір “ (2014), в якій поєдналися сумовиті та оптимістичні мотиви, відповідні й назви розділів “Вертаю з літ дозрілих”, “Коли ти приходиш”, “Ще не пора відлетів”. Вона характеризується зрілістю, виваженістю слова, філософською глибиною .

І в цій, і в інших книжках репрезентований фольклорно-міфологічний характер астральних світил (місяця, зірок, сонця). Як відомо, ці образи часто вживані у фольклорі (календарно-обрядовій поезії, піснях, замовляннях, епічних жанрах). Найчастіше у віршах І. Златокудра астральні символи використані як міфоознаки шлюбного мотиву. Місяць-молодик символізує любов. Багато вірувань українців пов'язано з молодим місяцем (чудодійний вплив на здоров'я людини, достаток родини, добрий урожай). Фази цього світила співвідносяться з періодами людського життя [1, с.105]. У поезіях І. Златокудра місяць як астральний образ не позбавлений фантастичних рис. Феєрична картина ночі корелює з міфологією українського народу: *“яга / чарівниця / сову заворожить в рогатого місяця / співаю з вовками в завороженім лісі / в казці місячній*” [7, с.11]. Поетичний мікрообраз асоціюється з фольклорним, де місяць символізує молодого парубка: *“сходить перснем місяць-молодик / для молодих коханок*” [7, с.23]. Автора вабить фантасмагорія смеркання: *“чорний пруг звечорілого неба / черепок місяцевого збана / бліда береза / плач сови / лячно*” [7, с.27]. Спостережливе

око митця помічає різноманітні відблиски небесного світила “*на блискітку окунця місяцевого*” [7, с.25]; “*і місяця срібний кінь / і віз срібний*” [7, с.44].

В основному І. Златокудр через зорові образи змальовує місяць. Виникають у автора незвичайні алюзії, пов'язані з лунарною атрибутикою: “*каганець місяцевий*” [8, с.5]; “*вигризок яблука місяцевого / і чаша неба зоряного / догори дном*” [6, с.44]. В окремих поезіях він змальовує місяць у повній фазі: “*висріблиться місяць / мов хліб весільний*” [8, с.32], “*розколов надвечір кавуна дозрілого*” [8, с.72].

Часто поет створює романтичні пейзажі з лунарною присутністю: “*в ясні ночі місяцевий човен / гойдають озерові води / де купаються дівчата білогруді / і / розплетені / зорі*” [8, с.63]. Ця замальовка виписана цілком у дусі романтиків (Л. Боровиковський, М. Костомаров, А. Метлинський, Т. Шевченко та ін.). Є й інші семантичні варіації цього образу. Місяць символізує чужину, зірки – самотність: “*я ж знаю – / – дець під небом – / – де місяць чужий – / – умру, – / – бездомний, – / – [...] гасну, – / – в просторі – / – падуchoю – / – зіркою*” [8, с.95].

Як відомо, за “Словником символів культури України” (2002) зоря є втіленням животворної родючої природи, дівчини-красуні, кохання, доброї душі, нового щасливого життя, світлого духу, оборонця людей, вічності, очей Бога [11, с.97]. Найчастіше автор використовує образ зорі як символ кохання: “*від поцілунків хочу з тобою п'яніти / коли зорі порошать в ніч / білим цвітом*” [8, с.31]. Зоря і місяць часто виступають закоханою парою: “*я – місяць хмурночолоий – / дарма виглядаю кличу тебе чорнобрива / далека зоре*” [8, с.113]. Нерідко образ зірок асоціюється з вічністю, безупинним плином часу: “*кольорами раєвих садів / квітне небо / ніччю / то падає яблуко / із дерев зорінь відвічних*” [8, с.81], нескінченністю/минущистю кохання: “*покотилися зоряні вози / за небокрай невигаданого раю // не вертають*” [8, с.38].

Образ сонця в поезіях І.Златокудра виступає в різних іпостасях: то як астральне світило (“*і сонця червінь*” [6, с.19], “*яблуком сонце в зорепад покотилося*” [6, с.31], “*самоцвітом горить черепок сонцевий*” [6, с.42]), то як символ Вищої космічної сили: “*молюся до сонця*” [6, с.8], “*несу молитву / світлоликому дажбогові*” [6, с.7]. Образний ланцюжок “*сонях, сонце*” утворює оптимістичне звучання поезій. Іманентне поезії митця й трактування образу сонця в слов'янській міфології: “*дажбог сонцеликий*” [6, с.28], “*несе дерево яблуко червоне дажбогові // І бог зриває сонце з гіллі*” [6, с.26], “*під небом щедрот дажбогових*” [4, с.62]. В окремих поезіях вживаються пари “*сонце й зорі*” (“*яблуком сонце в зорепад покотилося*” [4, с.31].

У ряді поезій мікрообраз сонця вживається в структурі порівнянь: ”ще поцілунок мов папоротеve сонце” [4, с.38], “сонце / – ще в росах вчасноранкових / на руки візьме // – як мати – дитину” [8, с.79; виступає метафорою: “де шукало сонце броду” [8, с.32], ”сонце в'яне” [8, с.78].

У кожній із збірок автора є цикли, присвячені коханій, у яких він звертається до традиційних астральних образів: “*після любовної бурі / зоря горить на губах дівчат-троянд*” [6, с.32]; “*не заснеш / коли під повікою зоря горить / троянда склала до поцілунку вуста*” [6, с.33]; “*наш поцілунок – / на плесі танцюючий місяць*” [6, с.39]. Часто небесні світила виступають свідками стосунків закоханих: “*ти відвернися місяцю ясний / вгорі / коли я кохану / на стелену маковим цвітом постіль / на руках понесу / на зорі*” [8, с.44].

Златокудрове бачення природи розкривається в багатоманітному світі флори, яку він так щедро використовує (проліска, айстра, півонія, конвалія, молочай, м'ята, кульбаба, мак, троянда, папороть, соняшник, калина, черемха, яблуня, вишня, черешня, тополя, липа, береза, сосна, клен). Часом це поезії-портрети (“Проліски”, “Верба”, “Соняхи”, “Сосна”, “Дуб”), присвяти (“Травневій троянді”, “Берізці”, “Афродиті яблоні”, “Калині”, ”Тополі”). Взагалі у поетичному світі І. Златокудра важливе місце займає культ дерева. У поезії “Автопортрет” автор порівнює себе з дубом: “*дуб / крилатий // ведмідь пробуджений з дрімоти / спраглий весняного хмелю*” [10, с.12]. І такі образи часто мають символічне значення. Як відомо, вишня є символом світового дерева, життя, України, матері, дівчини-нареченої. Таке трактування використовує й письменник: “*подаруй мені зорю / котру ти зірвеш із віт вишневої повні*” [8, с.31]; “*від порога від воріт / вишневим цвітом влігся сніг*” [7, с.69]; “*відшептали про літо сади колишні / ні зорінь очей твоїх / ні ягід твоїх вуст / не пам'ятаю / вишне*” [6, с.35], “*білою вишнею мені снишся*” [4, с.59]. Серед улюблених квіток у віршах поета є троянда й мак, що символізують кохання: “*дика троянда / розкрила усі пелюстки / під вогнистими цілунками / п'янкх зірниць*” [8, с.29]; “*ми з тобою напій любові / з макових чашок співали / звечорова зоре / ще мак горить / від поцілунків вуст твоїх / червоних*” [8, с.42]. Часто звертається автор до міфологічних уявлень українського народу (наприклад, легенди про цвіт папороті): “*наша любов / настояна на ягодах зір / в папоротевого завітту час / спалах крові / що солодкою втомою тіло п'янить / і / ти / із жар-квіткою / в очах*” [4, с.12].

Автор віртуозно володіє словом, майстерно добирає метафори, порівняння, паралелізми і перифрази: “*загойдались зорі в небесних морях – човни на нічних якорях*” [6, с.39]; “*пливу місяця човном у ніч зореву / очей твоїх між*

зір / виглядаю” [6, с.26], “зористі ріки карі броди / манівці очей / твоїх” [6, с.40], “золотий горішок / в кошикові неба” [6, с.61]. Алюзії морського пейзажу та нічного неба акумулюють яскраву замальовку, увиразнену авторськими неологізмами та метафорами. У нотатках І. Златокудра знаходимо розуміння окремих тропів: “Метафора – мальований словом образ – шукає подібностей у розмаїтті природнього довкілля, природа була ж першоджерелом натхнення для усіх видів мистецтв, які корінням своїм сягають пантеїстичного сприймання світу... – із сонцелюбом Дажбогом... – із водами святих джерел... – із культом дерева!” [5, с.41-42]. Полюбить автор використовувати прийом кільця: “*лети, моя пісне, – // над зораним полем – лети!*” [5, с.38], “*покотились зоряні вози // за небокрай невигаданого раю // не вертають*” [8, с.38], “*на обрії осінь, на обрії сонце журиється*” [4, с.44], “*дощ / дощ осінній / осінній сизий дощ*” [4, с.45]. Також для його поезій характерний вишуканий звукопис (асонанси, алітерації): “*листи, листи, листи // листуються над прірвами дерева / листуються розлучені ліси*” [8, с.69], “*і голуб голубий голубку білу приголубив любо*” [6, с.27], тавтології: “*такий господар // такий володар // такий багач*” [4, с.63]. Звертається митець і до прийому епаналепси: “*сім кольорів розплетених сонць / літа сім кольорів // літа сім кольорів / сім кольорів веселкових зорінь*” [8, с.64], а також у творах “На струнах трав”, “Осені”, “Дощ”. Деякі вірші поета за своєю побудовою, образами нагадують народні пісні (“Чому зоре пізня довго не заходиш...”, “Подаруй мені ніч..”, “Весілля”).

З-поміж збірок І. Златокудра виділяється “В раю твого садах”, в якій він сповідається в палкій любовової любовниці” і до коханої. Книжка увібрала розділи з промовистими заголовками “Яблуня вітр, “Малюю лісу портрет”, “Пером жар-птаха”, “До останньої краплі сонця”. Ніжні поезії з еротичним забарвленням зачаровують читача. Кожна з ліричних мініатюр збірки розкриває палкі почуття закоханих: “*я / місяць / з-над джерельця / де ти черпала зорі / й на плесо синьоблакить очей твоїх впала / п'ю твою вроду з кирничного дзбана*” [4, с.17]; “*ти сходиш для любовних зітхань / далека вечорова зоре // зелений місяць / заплутаний у довгі вії твої*” [4, с.18]. Поет уживає незвичайні персоніфікації образу місяця: “*місяць молочар пролив духмяне молоко / на музику левад у цвіркунах*” [4, с.58]; “*місяць / садівник білотородий / обдаровує столи весільні пізнього літа / плодами: / осипаючи зорі з чубатих кошів*” [6, с.50]. Для ліричного героя кохання стало казкою. Він свято вірить, що його потаємна мрія обов'язково здійсниться, бо “*вимовлена під час лету зорі*” [4, с.7]. Автор апелює до народного твердження, що загадане під час падіння зірки, завжди збувається.

Почуття до милої з роками не минають. Митець порівнює їх із явищами природи (прийом паралелізму): “кохаю тебе осене // кохаю тебе айстро моєї любові / схмарена роками” [8, с.86]; “цілуємося / і твої губи пахнуть / сніговими пелюстками” [7, с.69].

Хист живописця й поета поєдналися в І. Златокудрі ще з дитинства: “У шкільні роки моя малярська уява вилилася й віршами” [2, с.82]. Підтвердженням цього є граційні, романтичні, музичні, багатобарвні поезії: “золотовесільна чаша / на святі осінньої любові // поцілунок на виноградному листкові // – на вустах черлених / із біловишневих спогадів” [2, с.53]; “музика вітру // любовний танок метеликів / під літа голубим легкопадом // синє небо / в примружених віях левади // і // незабудки очей твоїх // ладо” [2, с.131].

Виважене авторське чуття виявляється в ретельному продуманому доборі лексики, тропів, стилістичних фігур. Улюблена поетична форма митця – верлібр.

Поезія І. Златокудра насичена неологізмами: *розвесненим очам, давенсни, ранковоквіткова, пролісковосинім, м'яторутистих, веселковорайдужні, перебіжисад, макоків, синедзіночкова, ранковеснева, золотозолоті, вчасноранкова, золотоцитринового, пізньоранкового, вересововересневих, дарщасним, яблукопад, гудикрилець.*

Поет є автором багатьох афористичних висловлювань, наприклад, “вирус світ в нестриманім розгоні / летять, летять роки, шалені коні” [3, с.74], “карлик – з сокирою в лісі – вважає себе велетнем” [4, с.50].

Лірика митця пейзажного чи інтимного характеру наповнена філософським звучанням, віталістичним забарвленням. Незважаючи ні на які перешкоди, автор іде в майбутнє. Як гадає І. Златокудр, кожний на цій землі проживає відміряне йому, проходить свій шлях. Ліричний герой поета означається як оптимістично налаштована людина, що дивиться на світ філософськи: “Йду нині / По скибині серед поля / А небо / Краплина по краплині / Теплий дощ роздає, / Переходжу / Поріг / Доля і сонце / Котяться безупинно / По своїх колінах” [9, с.58-59]. Такою ж нетривожною, світлою й окриленою є й уся творчість співця.

Література

1. Дмитренко М., Іваннікова Л., Лозко Г., Музиченко Я., Шалак О. Українські символи. – К.: Редакція часопису “Народознавство”, 1994. – 139 с.
2. Златокудр І. Авторський вечір: вірші / І. Златокудр. – Львів: СПОЛОМ, 2014. – 90 с.

3. Златокудр І. В придорожній тернині: вірші / І. Златокудр // Український літературний провулок. – Люблін, 2007. – Т.7. – С.70-79.
4. Златокудр І. В раю твого садах: вірші / І. Златокудр. – Львів: СПОЛОМ, 2012. – 84 с.
5. Златокудр І. [Вірші, нотатки] / І. Златокудр // Український літературний провулок. – Білосток, 2001. – Т.1. – С.33-42.
6. Златокудр І. Вітраж: вірші / І. Златокудр. – Львів: СПОЛОМ, 2016. – 80 с.
7. Златокудр І. Дум сувій: вірші / І. Златокудр. – Львів: СПОЛОМ, 2019. – 72 с.
8. Златокудр І. Кольорами нетривожними / І. Златокудр. – Лігниця: ДОТ, 2009. – 120 с.
9. Златокудр І. Навстріч вітрам: вірші / І. Златокудр // Український літературний провулок. – Люблін, 2009. – Т.9. – С.23-32.
10. Златокудр І. Пласт сонця березневого: вірші / І. Златокудр // Український літературний провулок. – Люблін, 2018. – Т.18. – С.11-15.
11. Словник символів культури України / за ред. В. П. Коцура, О.І. Потапенка, М. К. Дмитренка.- К.: Міленіум, 2002. – 260 с.

Немченко Г. В. Лірична окриленість Івана Златокудра. *Український літературний провулок: річник. Т.20.* Люблін: Towarzystwo Miłośników Skansenu Kultury Materialnej Chelmszczyzny i Podlasia w Holi, 2020. С.38-44.

